

VALTAKUNNALLISEN POROESTE AidAN
PYSYTTÄMINEN

Katriina Holma

Opinnäytetyö
Tekniikka ja liikenne
Maanmittaustekniikka
Insinööri (AMK)

2015

Tekniikan ja liikenteen ala
Maanmittaustekniikka

Tekijä	Katriina Holma	Vuosi	2015
Ohjaaja	Aune Rummukainen		
Toimeksiantaja	Paliskuntain yhdistys		
Työn nimi	Valtakunnallisen poroesteaidan pysyttäminen		
Sivumäärä	44		

Poronhoitolaki antaa mahdollisuuden valtakunnallisen poroesteaidan käyttöoikeuden lunastukselle. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää lunastusmenetelmän etenemistä käytännössä sekä arvioida lunastuksesta aiheutuvia kustannuksia. Työssä selvitettiin myös valtakunnallisen poroesteaidan suhdetta rasitteisiin ja mahdollista aidan rasitteeksi saamista. Opinnäytetyössä paneudutaan lisäksi poronhoidon perusteisiin, valtakunnallisiin poroestaitoihin, valtakuntien välisiin poroestesopimuksiin sekä ongelmiin, joita rajaesteaidan puuttuminen aiheuttaa.

Lunastamista selvitetään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain säädösten mukaisesti ja rasitemahdollisuutta kiinteistönmuodostamislain nojalla. Maanomistajalle maksettavan kohteenkorvauksen laskemisessa käytetään summa-arvomenetelmää.

Johtopäätöksenä saadaan, että poroesteaidan lunastus tapahtuu kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain säädösten mukaisesti Maanmittauslaitoksen lunastustoimituksessa. Lunastuksen hakijana on valtio ja lunastusluvan myöntää valtioneuvosto. Lunastuksen hakija maksaa lunastustoimituksen kustannukset ja korvaukset kiinteistön omistajalle aidan alle jäävästä maapohjasta sekä puustosta. Rasitemahdollisuutta selvittäessä kävi selväksi, että poroesteaidan rasitteeksi saaminen on epätodennäköistä. Poroesteaidat eivät kuulu kiinteistönmuodostamislain mukaiseen rasiteluetteluun, joten valtakunnallisen poroesteaidan rasitteeksi saaminen vaatisi lakimuutoksen. Valtakunnallinen poroesteaita ei muutoinkaan sovellu rasitetyypiksi, sillä rasitteen hakijana ei lain mukaan voi olla valtio ja rasitteiden perustaminen perustuu sopimuksiin.

Technology, Communication and Transport
Land Surveying Degree Programme

Author	Katriina Holma	Year	2015
Supervisor	Aune Rummukainen		
Commissioned by	Reindeer Herders' Association		
Subject of thesis	Reindeer Fence Retaining in the National Frontier of Finland		
Number of pages	44		

The Reindeer husbandry legislation includes the opportunity to expropriate the usufruct of the reindeer fence in the national frontier of Finland. The objective of thesis was to clarify the expropriation method in practice and to estimate the associated costs. The other objective was to clarify the relationship between the servitude and the reindeer fence. This thesis also discussed the reindeer husbandry, the reindeer fence in the national frontier, the international agreements of the reindeer fence and the problems that might arise if there is no reindeer fence in the national frontier of Finland. The expropriation and servitude is clarified by means of the law.

The result of the expropriation research was that the National Land Survey of Finland performs the usufruct of the reindeer fence according to the law. The petitioner of expropriation surveys is the Finnish Government and the Council gives the permission of expropriation. The petitioner of the expropriation pays all the costs including an indemnity for the holder of the real estate. The result of the servitude research was that the reindeer fences are not including sort of servitudes that are defined in the property formation law. To get a reindeer fence to the servitude requires that the appropriate laws need to be changed. However, it is unlikely that such changes in the law will be done due to the fact that the law prohibits the Government as the petitioner of the expropriation and secondly, the servitudes are established by agreements.

Key words reindeer husbandry law, reindeer fence, expropriation, servitude

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	7
2	PORONHOITO	8
2.1	Poronhoito Skandinaviassa ja Venäjällä	8
2.2	Paliskunnat ja poronhoitoalueet	9
2.3	Poronhoitoon liittyvät organisaatiot	11
2.4	Poronhoitoon liittyvä lainsäädäntö	13
3	OROESTE Aidat	14
3.1	Poroestaitojen käyttötarkoitus ja ylläpito	14
3.2	Valtioiden väliset poroestaitasopimukset	15
3.3	Poroestaidan puuttumisesta aiheutuvat ongelmat	17
3.4	Valtakunnallisten poroestaitojen lainvoimaisuus	19
4	LUNASTUSMENETTELY	20
4.1	Lunastus osana oikeusjärjestelmää	20
4.2	Lunastusperusteet	21
4.3	Lunastuslupa	21
4.4	Lunastuksen toimitusmenettely	22
4.5	Valtakunnallisen poroestaidan käyttöoikeuden lunastus	28
5	LUNASTUSKUSTANNUSTEN ARVIOINTIA	30
5.1	Poroestaidan käyttöoikeuden lunastuksen kustannukset	30
5.2	Arviointimenetelmät metsänarvioinnissa	31
5.3	Summa-arvomenetelmällä lasketut esimerkit poroestaidan lunastuksen kohteenkorvauksesta	33
6	RASITTEEN MERKITYS LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ JA SUHDE VALTAKUNNALLISEEN POROESTEAITAAN	35
6.1	Rasitteen määritelmä	35
6.2	Kiinteistönmuodostamislain mukainen rasitteiden tyyppipakko	35
6.3	Rasitteen perustamisen edellytykset	37
6.4	Rasitetoimitus	37
6.5	Valtakunnallisesta poroestaidasta rasite	38
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	40
	LÄHTEET	42

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Poronhoitoalue pohjoismaissa (Saamelaiskulttuurin ensyklopedia 2014).....	9
Kuvio 2. Paliskunnat ja poronhoitoalueet (Jortikka 2015)	10
Kuvio 3. Poronhoidon organisaatiokaavio (mukaillen Paliskuntain yhdistys 2013)	11
Kuvio 4. Valtakunnallinen poroesteaita Suomen ja Norjan rajalla Utsjoella kuvattuna.	14
Kuvio 5. Rajapyykit poroesteaitasopimuksissa	17
Kuvio 6. Metsän arvon määrittämisen päämenetelmät (Mukaillen Paananen ym. 2009, 30).....	31
Kuvio 7. Summa-arvomenetelmän periaate (Mukaillen Hotanen 2008, 337)	32

ALKUSANAT

Haluan kiittää Paliskuntain yhdistystä opinnäytetyöni aiheesta ja yhdistyksen aiatyönjohtaja Kari Henttusta neuvoista työn eri vaiheissa. Kiitokset työn ohjaaja Aune Rummukaiselle pätevästä ohjauksesta ja kannustuksesta matkan varrella.

1 JOHDANTO

Porotaloutta harjoitetaan Suomessa ja sen naapurimaissa Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Valtakunnalliset poroesteaidat ohjaavat porojen pysymistä valtakunnan rajojen sisällä. Valtakuntien väliset poroesteaitasopimukset määrittävät porojen paimennusvelvollisuuden lisäksi aidan sijainnin sekä rakentamis- ja kunnossapitovelvollisuuden. Useiden maanomistajien kanssa on syntynyt ongelmia poroesteaidan sijainnista heidän maillaan, kun aita ei haluta omalle kiinteistölle. Poronhoitolaissa on säädetty valtakunnallisen poroesteaidan lunastusmahdollisuudesta valtiolle. Paliskuntain yhdistys on halunnut selvittää lunastuksen menettelytavan käytännössä. Yhdistys halusi myös selvitettävän valtakunnallisen poroesteaidan rasitteeksi saamista. Tähän liittyi ajatus, että lunastusmenetelmä olisi liian raskas.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää lunastusmenettelyä kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain säädösten mukaisesti. Lunastuksesta aiheutuvat korvaukset maksaa lunastuslain mukaisesti lunastaja. Työ sisältää lunastuskustannusten arviointia ja summa-arvomenetelmällä tehdyt esimerkkilaskelmat valtakunnallisen poroesteaidan kohteenkorvauksista.

Opinnäytetyö sisältää taustatietoa poronhoidosta, poroesteaidoista, Suomen ja naapurimaiden välisistä raja-aitasopimuksista ja ongelmista, joita valtakunnallisen poroesteaidan puuttuminen aiheuttaa. Lopuksi kuvaillaan rasitteen merkitystä lainsäädännössä ja valtakunnalliseen poroesteaidan rasitteeksi saamisen mahdollisuutta.

2 PORONHOITO

2.1 Poronhoito Skandinaviassa ja Venäjällä

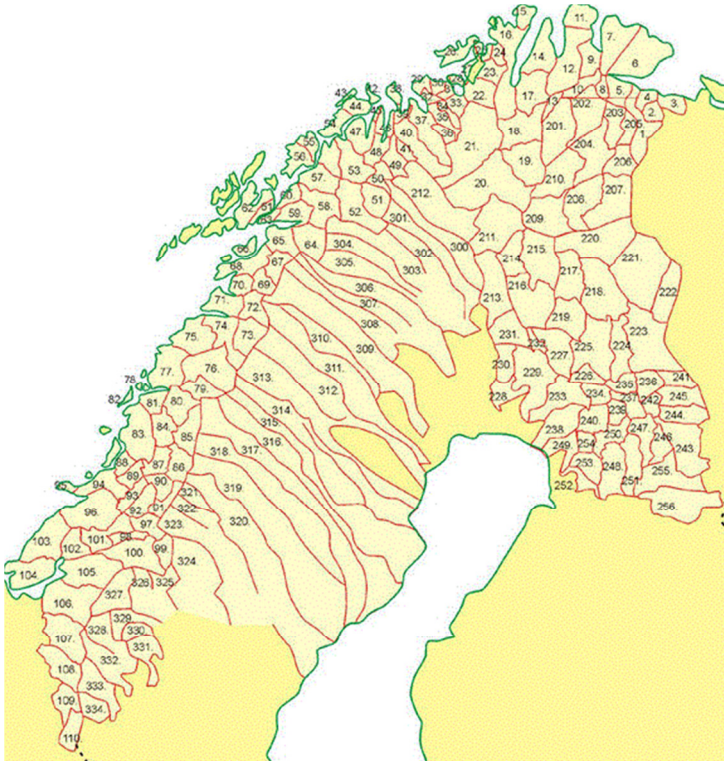
Poronhoito kuuluu perinteisiin maankäytön muotoihin pohjoisessa ja se on vanhin pohjoisessa edelleen harjoitettavista elinvoimaisista luontaiselinkeinoista. Alueilla, joilla työllistymismahdollisuuksia on niukasti, poronhoito ylläpitää kansallista kulttuuriperinnettä ja -maisemaa, kieltä ja elinmahdollisuuksia. Poronhoito perustuu laajoihin luonnonlaitumiin ja porojen vapaaseen laidunnukseen luontaisen laidunkiertonsa mukaisesti eri vuodenaikoina ja erilaisilla laitumilla. Poronhoitotyöt puolestaan rytmittyvät poron luontaiseen vuodenvuorokiertoon. (Paliskuntain yhdistys 2013, 7.)

Suomessa poronhoitoalueeseen kuuluu noin 36 % pinta-alasta, sen laajuuden ollessa 122 936 km². Alueeseen kuuluu lähes koko Lapin lääni ja kaksi viidesosaa Oulun läänistä. Lapin läänistä vain Kemin ja Tornion kaupungit ja Kemimaan kunta eivät kuulu poronhoitoalueeseen. Oulun läänistä alueeseen kuuluvat läänin pohjoisimmat ja itäisimmät osat. (Maa- ja metsätalousministeriö 2015.)

Porotaloutta harjoitetaan Suomen rajanaapureissa Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä. Ruotsissa ja Norjassa porotalous on lähtökohtaisesti saamelaiden yksinoikeus ja porotaloutta harjoitetaan yhteisöissä, joita vastaavat Suomessa vanhat lapinkylät. EU maissa porotaloutta harjoitetaan vain Suomessa ja Ruotsissa. (Hallituksen esitys eduskunnalle poronhoitolaiksi HE 244/1989.)

Porojen laidunmaat ja porojen lukumäärät ovat Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa hyvin samankaltaiset. Suurin osa porojen laidunmaista Skandinaviassa sijaitsee asuttujen alueiden lähellä ja konfliktit muiden elinkeinojen, kuten maatalouden ja metsätalouden kanssa ovat yleisiä. Ruotsissa ja Norjassa eteläisillä saamelaisalueilla tämä uhkaa heikentää koko poroelinkeinoa. (Paliskuntain yhdistys 2002, 8.) Kuviossa 1 on esitetty poronhoitoalueet Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa.

Venäjällä porotaloutta harjoittaa 18 eri alkuperäiskansaa suojellen samalla kansallisista perinteitään poronhoidon kautta. Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen on porojen kokonaismäärä vähentynyt puoleen. Joka tapauksessa Venäjällä on vielä kaksi kolmasosaa maailman porokannasta. (Paliskuntain yhdistys 2002, 4.)

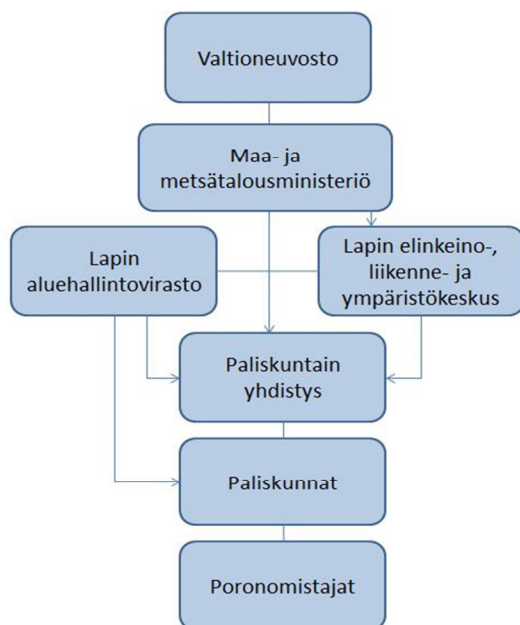
Kuvio 1. Poronhoitoalue pohjoismaissa (Saamelaiskulttuurin ensyklopedia 2014)

2.2 Paliskunnat ja poronhoitoalueet

Poronhoito on järjestetty Suomessa alueeltaan ja poromäärältään erikokoisiin yksiköihin, paliskuntiin, joita on 54 (Jänkälä 2014, 10). Poronhoitoon liittyvää toimintaa on lähes kaikkialla paliskuntien alueella. Paliskunnat ovat myös taloudellisia ja hallinnollisia yksiköjä, joissa poronmestajat eli paliskunnan osakkaat muodostavat yhteisöjä, joiden tehtävänä on huolehtia siitä, että alueiden porot tulevat hoidetuksi lain ja määräysten mukaan.

2.3 Poronhoitoon liittyvät organisaatiot

Poronhoitoon liittyy useita eri organisaatioita, joiden tehtävät on määritetty poronhoitolaissa (PoronhoitoL 848/1990). Kuviossa 3 on esitetty poronhoidon organisaatiokaavio.

Kuvio 3. Poronhoidon organisaatiokaavio (mukailen Paliskuntain yhdistys 2013)

Kaikki paliskunnat ovat jäseninä Paliskuntain yhdistyksessä. Paliskuntain yhdistys on perustettu PoronhoitoL:lla, joten se ei ole muiden yhdistysten tapaan rekisteröity yhdistys (ry). (Paliskuntain yhdistys 2013, 12.) Paliskuntain yhdistyksen toiminnan rahoituksesta on säädetty PoronhoitoL:ssa. Lain mukaan valtion tulo- ja menoarviossa tulee vuosittain osoittaa määräraha Paliskuntain yhdistyksen käytettäväksi PoronhoitoL:n mukaisten tehtävien suorittamiseen. (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 8:48 §.)

Paliskuntain yhdistyksen tehtävät on määrätty PoronhoitoL:n 20 §:ssä, jonka mukaan Paliskuntain yhdistyksen tehtävänä on toimia paliskuntien yhdyssiteenä, kehittää poronhoitoa ja porotaloutta, edistää poronhoidon tutkimusta, poronhoitoa koskevaa koetoimintaa ja poronjalostusta ja suorittaa muut sille säädetyt tai määrätyt tehtävät. Paliskuntain yhdistykselle kuuluu myös valtakunnan

rajoilla olevien poroesteaiteojen rakentaminen ja kunnossapito. (Paliskuntain yhdistys 2013, 12.)

Paliskunnat käyttävät päätösvaltaansa yhdistyksen kokouksessa, jossa jokaisella paliskunnalla on yksi ääni kutakin alkavaa tuhatta lukuporoa kohti. Enemmistön mielipide katsotaan kokouksen päätökseksi. Kun ääniä on tasamäärä, ratkaistaan asia arvalla. (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 2:20.2 §.)

Maa- ja metsätalousministeriö on yksi valtioneuvoston 12 ministeriöstä. Kukin ministeriö vastaa toimialallaan valtioneuvostolle kuuluvien asioiden valmistelusta ja hallinnon asianmukaisesta toiminnasta. Maa- ja metsätalousministeriöllä on PoronhoitoL:n mukaan erinäisiä tehtäviä poronhoitoon liittyen.

Ministeriö vahvistaa Paliskuntain yhdistyksen säännöt sen kokouksen esityksestä ja määrää Paliskuntain yhdistyksen hallitukseen valtion edustajan. Yhdistykseen sovelletaan muilta osin yhdistyslain (YL 503/1989) mukaisia säännöksiä. (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 2:20.3 §.) Maa- ja metsätalousministeriö määrää porojen määrän paliskunnittain ja jakaa poronhoitoalueen merkkipiireihin (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 3:21.1 ja 4:27 §:t). Se antaa myös luvan valtion maalle rakennettavaa esteaitaa varten (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 6:39.1 §).

Ministeriöiden alaiset valtion tutkimuslaitokset ovat tärkeimpiä tiedon tuottajia yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL) on keskeisin poronhoitoa ja porotaloutta tutkiva taho, jonka tärkeimmät tutkimuskohteet ovat porolaitumet, porokanta ja poronhoito. Vuonna 2015 Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos siirtyi osaksi Maa- ja metsätalousministeriön alaisuudessa toimivaa Luonnonvarakeskusta (LUKE). (Luonnonvarakeskus 2015.)

Lapin aluehallintoviraston tehtäviin kuuluu valvoa PoronhoitoL:n ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista ja täytäntöönpanoa (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 8:52.1 §). PoronhoitoL:n 1:1.3 §:n mukaan Lapin

aluehallintovirasto on toimivaltainen viranomaisen koskien Suomen ja Norjan välistä poroestesopimusta liittyen poroaitojen rakentamiseen, kunnossapitoon sekä muihin toimenpiteisiin, jotka liittyvät porojen pääsyn estämiseen toisen valtakunnan alueelle. Lapin aluehallintovirasto vahvistaa myös paliskuntien toimialueiden rajat (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 2:6.3 §).

Lapin elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskus myöntää määrärahan Paliskuntain yhdistyksen käytettäväksi PoronhoitoL:n mukaan kuuluvien tehtävien suorittamiseen (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 8:48 §). Lisäksi se myöntää määrärahan valtakunnan rajalle rakennettavan esteaidan rakentamisesta ja kunnossapidosta aiheutuviin kustannuksiin (Poronhoitolaki 14.9.1990/848 6:39.3 §).

2.4 Poronhoitoon liittyvä lainsäädäntö

Poronhoitoa ohjaavat monet eri lait ja säädökset, muun muassa poronhoitolaki, poronhoitoasetus (883/1990), laki poronhoitolain muuttamisesta (1466/2009), maastoliikennelaki (1710/1995), eläinsuojelulaki (247/1996), elintarvikelaki (23/2006), riistavahinkolaki (105/2009), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki (45/2000), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista (986/2011) sekä kolttalaki (253/1995). PoronhoitoL uudistui vuonna 1990, jota ennen tehty laki oli vuodelta 1948 (444/1948). Lakiuudistuksella saatiin mm. poroaitoja koskevat säännökset yksinkertaistettua (Hallituksen esitys eduskunnalle poronhoitolaiksi HE 244/1989).

3 POROESTEIDAT

3.1 Poroestaitojen käyttötarkoitus ja ylläpito

Porojen pysymistä paliskunnan alueella ja valtakunnan rajojen sisällä ohjataan poroestaidoilla. Poroestaidat jakavat alueita samalla ohjaten ja estäen porojen liikkumista. Aita rakennetaan tarpeen mukaan sinne, missä se parhaiten hoitaa tehtävänsä. Alueen ominaispiirteet, kuten maasto, tiestö ja vesistöt määrittävät poronhoidollisten tarpeiden kanssa aidan sijainnin maastossa. Aidat ovat paliskunnan, yksittäisen poromiehen tai valtion omaisuutta ja muiden alueella toimivien ja liikkuvien tulee huomioida ne toiminnassaan. (Paliskuntain yhdistys 2013, 13.)

Pohjoisilla alueilla paliskunnat on aidattu lähes ympäriinsä (Paliskuntain yhdistys 2013, 13). Poronhoitoalueilla on noin 2000 km yhteistä maarajaa kolmen valtion kanssa, joka käsittää 1 200 km kansainvälisin sopimuksin määriteltyä rajaporoestaitaa Norjan ja Venäjän rajoilla. (Paliskuntain yhdistys 2009,14.) Kuvio 4 esittää valtakunnallista poroestaitaa Suomen ja Norjan rajalta Suomen puolelta kuvattuna.

Kuvio 4. Valtakunnallinen poroestaita Suomen ja Norjan rajalla Utsjoella kuvattuna.

Paliskuntain yhdistyksen palkkaamat aitatyömiehet ylläpitävät ja kunnostavat aitoja Venäjän vastaisella rajalla. Suomen ja Norjan rajalla kunnossapito hoidetaan puoleksi norjalaisten kanssa. (Paliskuntain yhdistys 2013, 13.) Aita tulee uusiksi 20 vuoden välein ja kunnossapito- ja uusimistyöhön tarvitaan vuosittain noin 50 poromiestä 20 paliskunnan alueella (Paliskuntain yhdistys 2009, 14).

3.2 Valtioiden väliset poroesteaitasopimukset

Suomella on Norjan ja Venäjän kanssa poroesteaitasopimukset. Suomen ja Norjan välinen sopimus on vuodelta 1983 (Suomen ja Norjan välinen SOPIMUS Poroaitojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä muista toimenpiteistä porojen estämiseksi pääsemästä toisen valtakunnan alueelle 30/1983). Suomen ja Norjan välinen sopimus on voimassa 10 vuotta kerrallaan ja se on rauennut vuonna 2011 (Henttunen 2014). Nyt sopimusta ollaan parhaillaan uudistamassa ja se on jo neuvoteltu sekä allekirjoitettu (Henttunen 2015a).

Suomen ja Venäjän välinen porosopimus on vuodelta 1966 (Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton hallituksen välinen POROSOPIMUS 5/1966). Suomen ja Ruotsin välillä vain Ruotsin puolella on poroesteaita. Maiden välillä oleva sopimus on vuodelta 1926 ja siinä määritellään menettelytavat porojen eksyessä toisen valtakunnan alueelle (Suomen ja Ruotsin välinen sopimus poroista rajaseuduilla 1/1926).

Suomen tekemät raja-aitasopimukset sisältävät poronomistajien paimennusvelvollisuuden. Poronomistajat ovat velvollisia huolehtimaan porojensa paimentamisesta siten, että niiden kulku toisen valtakunnan alueelle estyy mahdollisuuksien mukaan. Sopimuksien mukaan on hoidettava porojen rajan yli palautukset ja erotukset, jos ne ovat sekaantuneet toisiinsa sekä korvausmääräykset porojen aiheuttamasta vahingosta. (Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton hallituksen välinen POROSOPIMUS 5/1966; Suomen ja Norjan välinen SOPIMUS Poroaitojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä muista toimenpiteistä porojen estämiseksi pääsemästä toisen valtakunnan alueelle 30/1983.)

Suomen ja Norjan välinen sopimus määrää valtioiden osuudet aidan rakentamiseen ja kunnossapitoon sekä aidan paikat valtakuntien rajoilla. Sopimuksen mukaisesti aita on rakennettu Suomen, Ruotsin ja Norjan yhteisen kolmen valtakunnan rajapyykin (rajapyykki 294) ja Suomen, Norjan ja Venäjän yhteisen kolmen valtakunnan rajapyykin väliselle osuudelle. Osuus Angelista rajapyykkiin 343 (Pulmanki) rajataan sopimuksessa rakentamisvelvollisuuden ulkopuolelle. (Suomen ja Norjan välinen SOPIMUS Poroaitojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä muista toimenpiteistä porojen estämiseksi pääsemästä toisen valtakunnan alueelle.) Kuitenkin Suomen puolella myös tälle osuudelle on aita rakennettu. Uudistettavaan sopimukseen on saatu koko Suomen ja Norjan välinen raja sopimuksen piiriin (Henttunen 2014).

Suomen ja Venäjän välisellä valtakunnanrajalla sopimus ulottuu Muotkavaaran kolmirajapyykistä (Suomen, Norjan ja Venäjän kolmen valtakunnan rajapyykki) rajapyykkiin numero 697 (Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton hallituksen välinen POROSOPIMUS 5/1966). Kuviossa 5 on esitetty Norjan ja Venäjän kanssa tehtyjen sopimusten mukaiset pyykkit kartalla.

Kuvio 5. Rajapyykit poroesteitasopimuksissa

3.3 Poroesteaidan puuttumisesta aiheutuvat ongelmat

Valtakunnallisen esteaidan puuttuminen Norjan puolelta Angelin ja Pulmangin väliseltä jokirajalta on mahdollistanut porojen pääsyn vaeltamaan talvella Inari- ja Tenojoen yli Suomen puolelle. Tenojoen Norjan puolella on merkittävän suuret poromäärät, jotka vaeltaessaan kesälaitumilta talvilaitumille hakeutuvat Suomen puolelle. Ahtautuessaan Suomen puolella poroesteaidan ja jokien väli-

selle alueelle norjalaisporot aiheuttavat ongelmia paikallisille piha- metsä- ja viljelyalueille. Rajan yli tulleet porot ovat kaivaneet Suomen puolella laitumia, peltoja ja pihamaita. Porot ovat aiheuttaneet myös liikenteelle vaaratilanteita. (Nieminen 2012, 21-22.)

Poroesteaidan ja valtakunnan rajan välillä olevat viljelys- ja metsämaat kuuluvat pääsääntöisesti yksityisille. Viljelyksille koituvien vahinkojen lisäksi paikalliset viljelijät kärsivät korvausten viipymisestä. Pelloille ja jäkäläkoille aiheutuneet vahingot voidaan arvioida vasta sulan maan aikana tai kasvukauden jo alettua. Vahinkojen toteamisen jälkeen lasku siirtyy Suomen viranomaisilta Norjan viranomaisille ja korvauksia Norjan puolelta on saanut odottaa jopa vuosia. (Nieminen 2012, 21-22.)

Norjalaisten ja suomalaisten porojen sekoittumisesta aiheutuu myös ongelmia. Jos poro ehditään teurastaa Norjan puolella, tulee poron asiakirjojen käsittely niin kalliiksi, että poron teurasarvo ei riitä kattamaan kaikkia aiheutuneita kustannuksia. Poronsa menettänyt saa korvauksen sijaan vain laskun menettämästään porosta. (Nieminen 2012, 21-22.)

Porojen ajaminen pois hyviltä ruokamailta on ollut välillä vaikeaa, jopa mahdotonta. Paliskunnan poromiehet ovat ruokkineet poroja ja tehneet paljon töitä saadakseen norjalaisporot pois suomalaisten viljelyksiltä. Porojen nälkiintyminen aiheuttaa muutakin ongelmaa. Vuonna 2011 tapahtui norjalaisten porojen joukkokuolema, jossa Tenojoen varrelta löytyi keväällä useita kymmeniä kuolleita poroja, jotka Utsjoen kunta joutui hävittämään. (Nieminen 2012, 21-22.)

Käsivarren alueella viime vuosina on tapahtunut vain muutamia porojen tekemiä rajojen ylityksiä, jotka on hoidettu paikallisten poromiesten sopimuksilla. Myös Ruotsin ja Venäjän rajalla porojen rajanylitykset ovat olleet vähäisiä. (Nieminen 2012, 20.)

3.4 Valtakunnallisten poroesteaitojen lainvoimaisuus

Paliskuntain yhdistys on tehnyt valtakunnallisista poroesteaidoista useiden maanomistajien kanssa kirjallisia sopimuksia, joista suurin osa on 1970-luvulla laadittuja. Sopimukseen kuuluu poroesteaitojen olemassaolo maanomistajien kiinteistöillä. Kaikkien maanomistajien kanssa ei ole kirjallisia sopimuksia ja osa sopimuksista on vanhentunut. Useat maanomistajat eivät halua valtakunnallisia poroesteaitoja kiinteistöilleen. (Henttunen 2014.)

Hallituksen esityksessä eduskunnalle poronhoitolaiksi (HE 244/1989) on lain 39 §:n perusteluissa todettu seuraavaa:

"Valtakunnan rajalle on pyritty rakentamaan esteaita, jotta porot eivät pääsisi naapurivaltioiden puolelle. Tätä aitaa ei kuitenkaan ole kaikilta osin saatu rakennetuksi sen takia, että paikoitellen maanomistaja on kieltänyt aidan rakentamisen omistamalleen alueelle. Esteaidan rakentaminen on kuitenkin katsottava siinä määrin yleisen tarpeen vaatimaksi, että tällaisissa tapauksissa aitaa varten tarvittava käyttöoikeus tulisi voida pakkolunastaa. Tätä tarkoittava säännös on otettu pykälän 2. momenttiin. Pakkolunastuksessa noudatettaisiin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettua lakia (603/77)."

PoronhoitoL antaa siis pakkolunastusmahdollisuuden tapauksissa, joissa maanomistajan kanssa ei ole päästy sopimukseen valtakunnallisen poroesteaidan sijoittamisesta maanomistajan kiinteistölle. Vaikka lunastusmahdollisuus on ollut olemassa jo lain voimaantulovuodesta 1990, ei lunastusta ole käytetty.

4 LUNASTUSMENETTELY

4.1 Lunastus osana oikeusjärjestelmää

Omaisuuuden suoja kuuluu kansalaisten perusoikeuksiin. Suomessa perustuslain (PerL 731/1999) mukaan jokaisen omaisuus on turvattu, mikä tarkoittaa, että kenenkään omaisuutta ei voi riistää ilman erityisperustetta. Omaisuuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta vastaan säädetään lailla. Myös Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksessa säädetään omaisuuden turvaamisesta. Säännös ei kuitenkaan estä jäsenvaltioilta lainsäädäntöä, jolla omistamisen vapautta rajoitetaan tärkeiden yleisten etujen turvaamiseksi. (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 25-26.)

Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (LunL 603/1977) mukaan lunastuksella tarkoitetaan ensisijaisesti lain mukaisesti määrättävää täyttää korvausta vastaan tapahtuvaa kiinteän omaisuuden hankkimista yleiseen tarpeeseen. Lunastaminen voi kohdistua myös erityisiin oikeuksiin. (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 30.) LunL:ssa kiinteällä omaisuudella tarkoitetaan omistus- ja siihen verrattavaa oikeutta kiinteistöön tai muuhun maa- tai vesialueeseen sekä näihin kuuluvaan rakennukseen tai rakennelmaan. Erityiset oikeudet käsittävät käyttö-, rasite-, irrottamis- ja näihin verrattavat oikeudet toisen omistamaan kiinteistöön, muuhun maa- tai vesialueeseen tai rakennukseen ja rakennelmaan. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 1:2.2 §.)

Lunastuksen kohteena on yleensä kiinteistö tai sen osa mutta myös toisen tyyppisiä oikeuksia vieraaseen omaisuuteen voidaan hankkia. Alueeseen voidaan joissakin tapauksissa hankkia omistajan käyttövapauden poissulkeva käyttöoikeus. Tyypillinen esimerkki lunastamalla perustettavasta käyttöoikeudesta on voimajohdon lunastaminen pylväsala- ja johtokatualueeksi. (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 58.) Käyttöoikeuden lunastuksessa tai rajoituksessa maanomistajalle jäävät kuitenkin kaikki lunastuksen ulkopuoliset mahdollisuudet käyttää maata (Maanmittauslaitos 2015b, 16).

4.2 Lunastusperusteet

Lunastusperusteella tarkoitetaan säännöstä, joka antaa pakkolunastamismahdollisuuden. LunL:n yleisen lunastusperusteiden ohella on muussa lainsäädännössä runsaasti erityisiä lunastusperusteita. Yleisellä lunastusperusteella valtioneuvosto voi myöntää lunastusluvan yleiseen tarpeeseen hankekohtaisesti, kun hanke täyttää luvan myöntämisen edellytykset. Erityiset lunastusperusteet ovat säännöksiä, joissa lunastusluvan myöntämiseen liittyy erityisiä piirteitä tai edellytyksiä ja lunastusluvan myöntäjä on jokin muu taho kuin valtioneuvosto tai erillistä lunastuslupaa ei tarvita. (Maanmittauslaitos 2015b, 5) Erityinen lunastusperuste osoittaa lunastamisen edellytykset mutta itse lunastusmenettely ja korvausten määrääminen yleensä perustuu LunL:in (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 34-35).

Lunastuksen perusteena on yleinen tarve. Lunastusta ei saa panna toimeen, jos lunastuksen tarkoitus voidaan saavuttaa jollain muulla tavalla tai jos lunastuksesta aiheutuva haitta yksityiselle edulle on suurempi kuin siitä yleiselle edulle saatava hyöty. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 1:4.1 §.) Yleisen tarpeen käsitteeseen ei ole olemassa yleispäteviä kriteereitä, vaan yleinen tarve on ratkaistava tapauskohtaisesti. Julkaistussa oikeuskäytännössä on hyvin vähän esimerkkejä yleisen tarpeen käsitteen tulkittamisesta. Käytännössä lunastusluparatkaisut liittyvät tyypillisesti erilaisten verkostohankkeiden kuten voimajohtojen sijoittamiseen. (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 109-110.)

4.3 Lunastuslupa

Lunastuslupaa haettaessa annetaan selvitys, jolla voidaan arvioida lunastuksen tarpeellisuus tai todeta lunastusoikeuden olemassaolo (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 2:7.1 §). Lunastajan on hyvä esittää selvitys tehdyistä neuvotteluista maanomistajan kanssa lunastamisen tarpeellisuutta osoittamaan (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 117). Hakemuksen tulee sisältää tiedot kiinteistön omistajista tai haltijoista, osoitetiedot,

tarvittavat kartat ja piirustukset sekä tarvittaessa alueen kaavoitustilanne. Lunastettavan kiinteän omaisuuden omistajalle ja käyttöoikeuden haltijalle on lunastusluvan antamista varten varattava tilaisuus lausunnon antamiseen määräajassa (30–60 päivää) hakemuksen tiedoksisaannista. Myös asianomaiselle kunnalle tulee antaa vastaava tilaisuus lausunnon antamiseen. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 2:8 §.)

Lunastusluvan myöntää hakemuksesta valtioneuvosto tai Maanmittauslaitos. Lunastuslupa sisältää tiedot lunastettavasta omaisuudesta. Lunastuslupaa myönnettäessä ei ole tarpeen yleisesti selvittää kaikkia alueella olevia oikeuksia ja lunastusalueen tarkkoja rajoja. Lunastusluvassa oleva kartta voi myös olla yleispiirteinen. Tarkoituksena on, että kun kyseessä on suurempi hanke, lunastuksen kohde jätetään vähemmän tärkeiltä osiltaan lunastustoimituksessa määrättäväksi. Lunastustoimituskunnan tehtävänä on toimituksessa yksityiskohtaisesti vahvistaa lunastettava alue, omaisuus ja oikeudet. (Maanmittauslaitos 2015b, 5.)

Ennen lunastuksen toimeenpanoa voidaan myöntää lupa lunastuksen kohteeksi aiotun alueen tutkimiseen. Määräaikaisen tutkimusluvan myöntää Maanmittauslaitos. Tutkimusluvan myöntämiseen ei tarvita maanomistajien kuulemista mutta asianosaiset saavat tiedon tutkimusluvan myöntämisestä. (Maanmittauslaitos 2015b, 13.) Luvan myöntämisen jälkeen on alueella mahdollista suorittaa maaperä- ja maastotutkimuksia hankkeen kannattavuuden ja korvausten arvioimiseksi. Tarvittaessa lupaan on yksilöitävä toimenpiteet, joita luvalla saa suorittaa. (LunL 84 §.) Tutkimuksissa aiheutuneet vahingot käsitellään toimituksissa (Maanmittauslaitos 2015b, 13).

4.4 Lunastuksen toimitusmenettely

Lunastaminen kuuluu Maanmittauslaitoksen suorittamiin maanmittaustoimituksiin. Lunastamistoimituksen suorittaa lunastustoimikunta, johon kuuluu toimitusinsinööri ja kaksi uskottua miestä. Toimitusinsinööri toimii puheenjohtajana. Lunastustoimikunta voi kutsua avustajakseen asiantuntijoita, jos toimituksessa

käsiteltävä määrätty asia sitä toimikunnan mielestä vaatii. Asiantuntijalla ei kuitenkaan ole toimikunnassa äänivaltaa. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 3:12 §.)

Kun lunastukselle joudutaan hakemaan erillinen lunastuslupa, on lunastusluvan myöntävällä viranomaisella velvollisuus ilmoittaa myönnetystä luvasta Maanmittauslaitokselle, kirjaamisviranomaiselle, hakijalle ja niille, joita on luvan myöntämiseksi tarvinnut kuulla. Näin ollen lunastajan ei tarvitse hakea erikseen lunastuksen toimeenpanoa. Asianosaisille toimitetaan kopio lunastusluvasta ennen toimituksen alkamista. Kun lunastuslupa on saapunut Maanmittauslaitokseen, annetaan toimitusmääräys. (Maanmittauslaitos 2015b, 13.)

Yleisesti samaan lunastuslupaan perustuvat lunastukset pyritään käsittelemään samassa toimituksessa. Tarpeen tullen toimitusmääräystä annettaessa Maanmittauslaitos voi kuitenkin jakaa lunastuksen useaan toimitukseen. Kyseessä voi olla esimerkiksi laaja lunastus, jonka jakaminen pienempiin osiin helpottaa käsittelyä. (Maanmittauslaitos 2015b, 14.)

Lunastusluvan myöntämiseen sekä vuorovaikutukseen liittyy asianosaisten kuuleminen ja valitusmahdollisuus, joten lunastustoimituksessa ei enää ratkaista eikä käsitellä lunastusoikeuteen liittyviä kysymyksiä. Toimituksessa todetaan ainoastaan toimitukseen perustuvan lunastusluvan tai suunnitelman olemassaolo. Lunastusluvasta tehdyt valitukset eivät estä toimituksen pitämistä mutta toimitusta ei kuitenkaan saa lopettaa ennen kuin lunastuslupa on saanut lainvoiman. (Maanmittauslaitos 2015b, 15.)

Toimituksesta tiedottamisessa ja muussa menettelyssä noudatetaan soveltuvin osin kiinteistönmuodostamislakia (KML 554/1995). Toimituksen rakenne ja kokouksessa käsiteltävät asiat vaikuttavat kokouskutsun muotoon, kokoon kutsumisen laajuuteen ja lähettämisen aikatauluun. Kokouksesta tiedotetaan kaikille asianosaisille, joiden oikeutta toimitus välittömästi koskee. Asianosaisiin kuuluvat:

- lunastaja (toimituksen hakija),

- kiinteistöjen omistajat, joiden aluetta lunastetaan,
- korvausten hakijat korvaustoimituksessa,
- kiinteistöjen omistajat, joilla on rasite-, tie- tai lunastusalueeseen kuuluva muu oikeus,
- huudattamattomien määräalojen ja määräosien omistajat,
- naapurikiinteistöjen omistajat rajankäyntitapauksissa,
- ne, joiden kulkuyhteyksiin lunastustoimitus vaikuttaa (työmaatiet ym.),
- erityisten oikeuksien haltijat sekä
- oikeushenkilö tai sellainen lunastuksen kohteen ulkopuolisen kiinteistön omistaja ja siihen verrattava haltija, työntekijä tai muu henkilö, jolle rakentamisesta, lunastuksesta tai käyttöoikeuden perustamisesta aiheutuu haittaa tai vahinkoa. (Maanmittauslaitos 2015b, 15-17.)

Lunastustoimitusten kulku vaihtelee tapauskohtaisesti. Pidettävien kokouksien määrä vaihtelee riippuen käsiteltävien asioiden laajuudesta sekä omaisuuden haltuunottotavasta. Kokousten lisäksi lunastusalueella suoritetaan tarpeellinen määrä maastokatselmuksia ja muita toimenpiteitä. Kaikissa toimituksissa on kuitenkin suoritettava LunL:n mukaiset toimenpiteet ja tehtävä näitä koskevat päätökset seuraavasti:

1. lunastuksen kohde vahvistetaan, laaditaan kohteesta kartta ja osoitetaan kohteen rajat tarpeellisilta osin maastossa,
2. lunastettavasta ja lunastuksen vuoksi poistettavasta omaisuudesta laaditaan selitelmä,
3. toimitetaan tilus- ja yksityisten teiden järjestelyt ja päätetään vahinkojen korjaamiset,
4. asianosaisille tulevat korvaukset arvioidaan, määrätään niiden suorittamisesta ja tallettamisesta sekä päätetään toimituskustannusten ja edunvalvontakustannusten suorittamisesta,

5. pidetään haltuunottokatselmus, jos se voidaan suorittaa toimituksen yhteydessä ja
6. muodostetaan kiinteistöt ja käsitellään muut lunastuksen toimeenpanoon liittyvät lunastustoimikunnan päätettävät asiat. (Maanmittauslaitos 2015b, 16-17.)

Toimituksessa määrätään, mitä omaisuutta lunastus koskee. Omistusoikeudella lunastettaessa lupa koskee kaikkea alueella olevaa omaisuutta, ellei lunastusluvassa ole muuta määrätty. Kun lupa myönnetään käyttöoikeudella, omistajan oikeudet joutuvat väistymään lunastettavan oikeuden toteuttamiseksi vain siltä osin kun on välttämätöntä. Toimituksessa sovitaan, mitä tehdään lunastusalueella olevalle omaisuudelle. Lunastetaanko omaisuus kokonaisuudessa vai siirtääkö maanomistaja esimerkiksi rakennukset. Lisäksi on syytä sopia muun muassa puuston poistosta. (Maanmittauslaitos 2015b, 22.)

Lunastustoimituksessa lunastettava omaisuus otetaan haltuun joko ennakkohaltuunotossa tai säännönmukaisessa haltuunotossa, joka on LunL:n pääsääntö. Ennakkohaltuunoton suorittamiseksi tarvitaan erillinen lupa. Säännönmukaisessa haltuunotossa lunastaja saa lunastettavan omaisuuden haltuunsa lunastustoimituksen loputtua, kun lunastuspäätös on julistettu ja korvaukset on maksettu. Lunastuspäätöstä ei saa julistaa eikä lunastustoimituksen loppukokousta pitää ennen kuin lunastuslupa on saanut lainvoiman. Haltuunotto ja oikeuksien siirtyminen tulee erottaa toisistaan. Omistusoikeus siirtyy, kun lunastus saa lainvoiman ja haltuunotto tapahtuu määrättyjen korvausten tultua maksetuksi. Jos korvauksia ei makseta ajallaan, säännönmukaisessa haltuunotossa koko lunastus raukeaa ja ennakkohaltuunotossa peruuntuu. Lunastusluvan lainvoimaisuuden voi tarkistaa sähköpostitse korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) kirjaamosta. (Maanmittauslaitos 2015b, 17-20.)

Maastokatselmus pidetään tarpeen mukaan lunastustoimitusten yhteydessä, jolloin lunastustoimikunta käy maastossa asianomaisten kanssa läpi lunastuksen kohteena olevan omaisuuden ja muut tarpeelliset maastokäyntiä vaativat

seikat. Maastokatselmus voidaan tehdä joko ennakkohaltuunottokatselmuksen yhteydessä tai säännönmukaisessa haltuunotossa, jolloin maastokatselmus pidetään yleensä alkukokouksen yhteydessä tai alkukokouksessa määrättävänä ajankohtana. Tarvittaessa maastokatselmus voidaan kutsua kokoon myös erikseen. Maastokatselmuksesta laaditaan pöytäkirja tai se merkitään toimituspöytäkirjaan erillisenä kohtana. (Maanmittauslaitos 2015b, 20-21.)

Käyttöoikeuksien lunastuksen ja rajoitusten yhteydessä alue merkitään maastoon mutta pysyviä käyttöoikeuden rajoja osoittavia rakenteita ei välttämättä rakenneta. Toimituskarttaan merkitään käyttöoikeusyksiköiden rajat, palautuvat työalueet, lunastettavat alueet, toimitusalueella olevat rajamerkit sekä sivutoimituksissa tehtävät yksityistie-, rajankäynti- ja tilusvaihtotoimenpiteet. (Maanmittauslaitos 2015b, 22.)

Lunastettavasta omaisuudesta laaditaan saatujen selvitysten perusteella selitelmiä, josta käy ilmi kaikki lunastettava ja poistettu omaisuus. Selitelmiä laadinnassa voidaan hyödyntää eri alojen asiantuntijoita, kuten esimerkiksi metsänarvioijia. Korvattavista haitat tai vahingot perustellaan pöytäkirjaan tai selitelmiin. Jos korvattavaksi vaadittu haitta tai vahinko ei ylitä korvauskynnystä, on toimituksessa tehtävä päätös asiasta ja kirjattava se pöytäkirjaan. (Maanmittauslaitos 2015b, 21.)

Jos lunastuksen vuoksi menetetään oikeus yksityistiehen ja tie joudutaan joltamaan toisen kiinteistön tai alueen kautta tai jos muusta syystä aiheutuu kulku-yhteyksien katkeaminen, joudutaan tästä aiheutuvat kysymykset järjestämään lunastustoimituksessa yksityisistä teistä annetun lain (YksitTieL 358/1962) mukaisesti. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 3:26 §.)

Kun lunastuslupa on saanut lainvoiman, voidaan pitää toimituksen loppukokous, jossa annetaan lunastuspäätös. Päätöksestä tehdään merkintä pöytäkirjaan. Lunastuspäätös sisältää päätökset ainakin seuraavista asioista:

- lunastusta koskevan omaisuuden määrittäminen (kohteen vahvistaminen),
- lunastuskorvausten ja maksuajan määrittäminen,
- mahdollisten edunvalvontakustannusten määrittäminen,
- toimituskustannusten määrittäminen,
- mahdollisista rajankäynneistä päättäminen,
- mahdollisista tilus- ja yksityistiejärjestelyistä päättäminen,
- korjaussopimusten vahvistaminen,
- haltuunoton ajankohdasta päättäminen ja
- mahdollisista vakuuksista ja lisäkorvausten määräajasta päättäminen.
(Maanmittauslaitos 2015b, 23.)

Kiinteää omaisuutta lunastettaessa kohteen vahvistaminen merkitsee sitä, että lunastuspäätöksessä mainitaan, mitä aluetta (kiinteistöä) lunastus koskee, laaditaan alueesta kartta ja merkitään alue maastoon. Käyttöoikeuksia lunastettaessa päätöksessä mainitaan, millainen käyttöoikeus alueella perustetaan ja mitä aluetta se koskee. Käyttöoikeuksia rajoitettaessa lunastuspäätöksessä todetaan, millaiset rajoitukset kiinteistön käytölle asetetaan. Myös lakkautettavat tai muutettavat oikeudet mainitaan. (Maanmittauslaitos 2015b, 22.)

Lunastettavan omaisuuden omistajalla on oikeus täyteen korvaukseen lunastuksesta aiheutuvien taloudellisten menetysten johdosta. Tätä kutsutaan täyden korvauksen periaatteeksi, jonka mukaan lunastettavan omaisuuden omistajan varallisuusasema ei saa lunastuksesta johtuen heiketä mutta ei myöskään parantua. (Kuusiniemi & Peltomaa 2000, 138.)

Lunastettava kohde sekä lunastuksesta seuraava haitta, vahinko ja hyöty arvioidaan erikseen. Korvaus lunastuksesta muodostuu kohteen- ja haitankorvauksesta sekä vahingonkorvauksesta LunL:n mukaisesti. Lunastuskorvausta määrittäessä tulee huomioida lunastustoimituksessa toimeenpannut tilusten ja yksi-

tyisten teiden järjestelyt sekä vahinkojen korjaamiseksi suoritettavat toimenpiteet. (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 3:29, 3:42.1 ja 3:46.1 §:t.)

Lunastustoimituksessa tehdystä päätöksestä on mahdollista hakea muutosta valittamalla maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskukseen (MO) KML:ssä säädettyssä järjestyksessä (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 12:89.1 §). Toimitus rekisteröidään, kun valitusaika on päättynyt, toimituksesta ei ole valitettu ja lunastuskorvaukset on maksettu tai talletettu. Päätöksestä valitettaessa maa- ja metsätieteiden tutkimuskeskus voi tarvittaessa antaa päätöksen toimituksen osittaisesta rekisteröinnistä. Esimerkiksi, kun valitukset koskevat korvauksia, lunastus voidaan rekisteröidä muilta osin, kun korvaukset on suoritettu. Kuitenkin, kun on kyseessä LunL:n mukainen toimitus, rekisteröinti on riippuvainen korvausten maksamisesta, koska lunastus voi peruuntua, jos korvauksia ei makseta. (Maanmittauslaitos 2015b, 31.)

4.5 Valtakunnallisen poroesteaidan käyttöoikeuden lunastus

PoronhoitoL 36 §:n mukaan valtakunnallisen poroesteaidan lunastusmenettelyssä noudatetaan LunL:a. Lunastuksessa noudatetaan myös soveltuvin osin kiinteistönmuodostamislakia ja -asetusta. Lunastusluvan myöntää valtioneuvosto ja lunastuksen hakijana on valtio. PoronhoitoL:ssä ei ole säädetty tarkemmin toimivallasta pakkolunastusasioissa ja myöskään PoronhoitoL:n nojalla ei ole säädetty toimivallasta kyseisissä asioissa.

Suomen ja Norjan välisen rajaesteaidan tulevan sopimuksen voimaansaattamistoimet ovat vasta edessäpäin ja säädösten sisältö on vielä auki. Lähitulevaisuudessa selviää siis uuden sopimuksen mukaisiin tehtäviin liittyvät toimivalta-kysymykset. (Wallius 2015a.)

Valtakunnallisen poroesteaidan käyttöoikeuden lunastustoimitus etenee aiemmin esitetyn toimitusmenettelyn mukaisesti. Lunastustoimituksen päätarkoituksena on määrittää maanomistajalle kuuluvat korvaukset käytönrajoituksesta.

Lunastuskorvaus muodostuu kohteen-, haitan- ja vahingonkorvauksesta. Kohteenkorvaus määrätään lunastettavasta omistus- tai muusta oikeudesta taikka omaisuuden käyttöoikeuden rajoituksesta (Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603 3:30.1 §).

5 LUNASTUSKUSTANNUSTEN ARVIOINTIA

5.1 Poroesteaidan käyttöoikeuden lunastuksen kustannukset

Poroesteaidan käyttöoikeuden lunastuksessa lunastuksen hakijan korvattavaksi tulevat aidan alueen maapohja ja puusto. Maanomistajalle maksetaan tällöin kohteenkorvausta. Poroesteaita rajoittaa maanomistajaa käyttämästä maitaan täysin vapaasti ja aita myös estää puuston kasvamista. Poroesteaidan korvauksia laskiessa kyseeseen tulee nauhamaisten metsäkohteiden arvon määrittäminen. Vastaavia esimerkkejä nauhamaisten alueiden lunastuksesta ovat voimajohtojen varten tehdyt lunastukset sekä moottorikelkkareittilunastukset (Porsanger 2006, 22). Lunastuskorvauksen lisäksi omistajalla on oikeus saada korvaus välttämättömistä edunvalvontakustannuksista, joihin kuuluvat muun muassa toimituskoukuihin osallistuminen ja asiamiehen palkkiot.

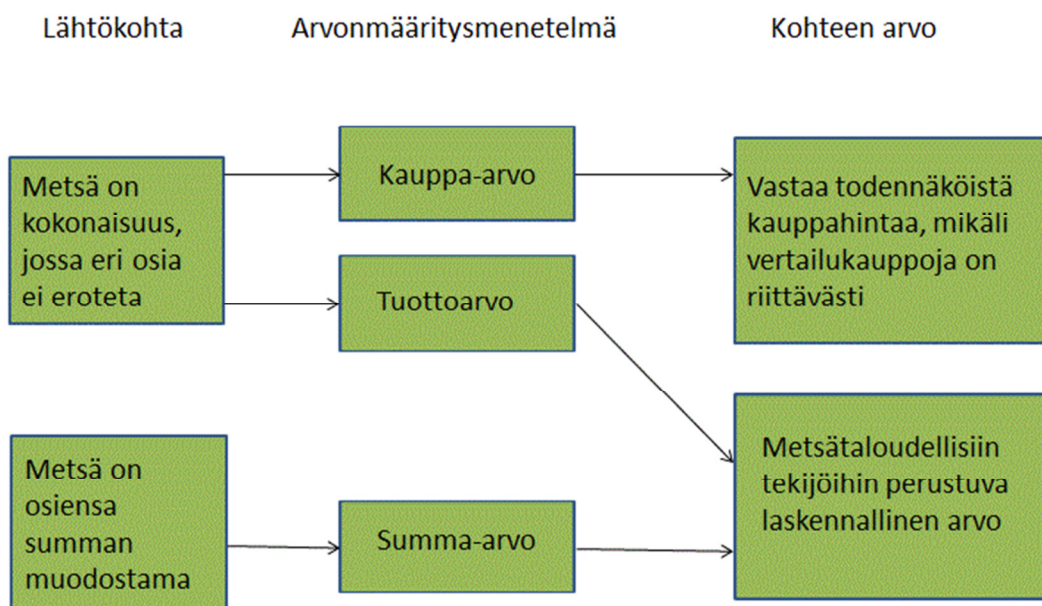
LunL:n mukaisesti lunastustoimituksen ja edunvalvontakustannukset maksaa lunastuksen hakija (11:81.1 §; 11:82.1 §). Maanmittaustoimitusten maksu- ja suuruudesta maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kiinteistötoimitusmaksusta (KTML 558/1995) ja suuruudesta maa- ja metsätalousministeriön asetuksessa kiinteistötoimitusmaksusta (MMMA 140/2014). Kiinteistötoimitukset ovat kiinteähintaisia tai aikaveloitteisiä ja kiinteistötoimitusmaksuun kuuluvat toimituksen suorittamisesta aiheutuvat kustannukset ja korvaukset. Lunastustoimitukset kuuluvat aikaveloitteisiin kiinteistötoimituksiin ja niissä kiinteistötoimitusmaksu määräytyy käytetyn työajan perusteella tuntihinnan 87,50 euroa mukaisesti. (Maanmittauslaitos 2015c.)

Lunastusluvan hakuvaiheessa lunastajalle aiheutuu kustannuksia lunastuslupahakemukseen tarvittavien karttojen, piirustusten, maanomistajatietojen, osoitetietojen ja alueen kaavoitustilanteen selvittämisestä (Porsanger 2006, 21). Nykyään tiedot on helppo selvittää Maanmittauslaitoksen ylläpitämästä maksullisesta kiinteistötietojärjestelmästä, joka on verkkopalvelu ja tarkoitettu viranomaisille ja sellaisille käyttäjille, joille voidaan myöntää käyttöluupa. Lisäksi tietoja saa ostaa otteina Maanmittauslaitoksesta, kunnista ja maistraateista. (Maanmittauslaitos 2015a.)

Valtioneuvoston lunastuspäätösten maksullisuudesta ei löytynyt asetusta. Aiemmin päätöksistä perittiin leimaveroa ja erityisleimaveroa, mutta niitä koskevat säännökset on kumottu vuonna 1993. Vuonna 1994 valtion maksuperustalakia täydennettiin siten, että sen mukaisin perustein maksullisiksi voidaan säätää myös valtioneuvoston yleisistunnon päätökset. (Wallius 2015b.)

5.2 Arviointimenetelmät metsänarvioinnissa

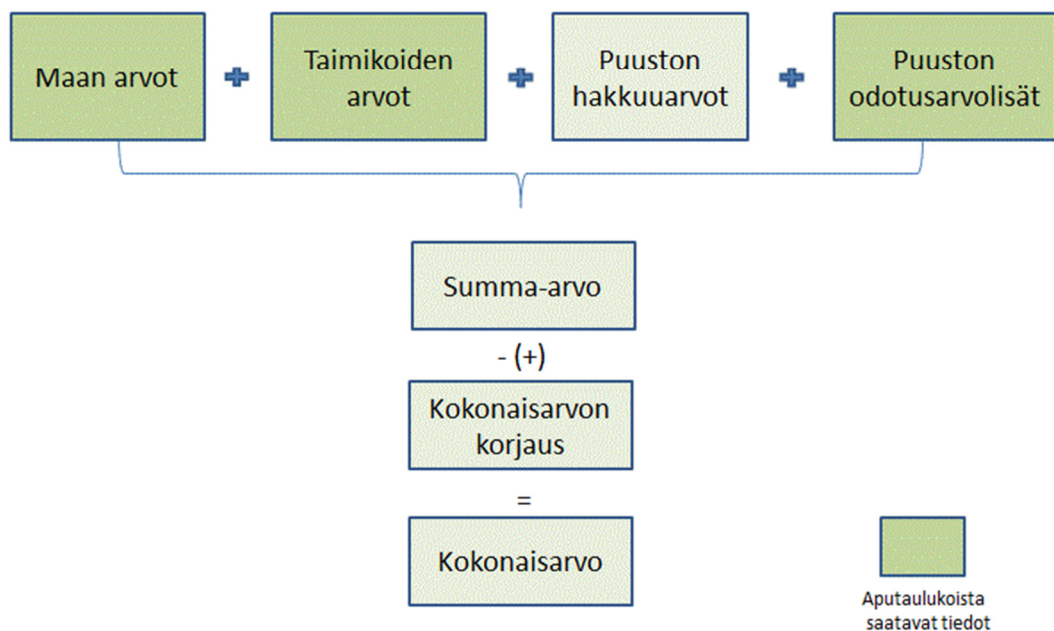
Metsänarvioinnin päämenetelmät ovat kauppa-arvomenetelmä, tuottoarvomenetelmä ja summa-arvomenetelmä, joka on tuottoarvomenetelmän sovellus. Kokonaisille metsätiloille tai niistä rajatuille määräaloille, joille on olemassa toimivat markkinat, metsän arvo määritetään joko kauppa- tai tuottoarvomenetelmällä. Kauppa-arvomenetelmässä kiinteistön arvo määritellään toteutuneiden metsätilakauppojen kauppahinnoista. Tuottoarvon laskenta perustuu puuntuotannosta tietyltä ajanjaksolta saatavien tulojen ja menojen ennustamiseen. (Paananen, Uotila & Liljeroos 2009, 28-31.) Kuviossa 6 on esitetty metsänarvioinnin päämenetelmät.

Kuvio 6. Metsän arvon määrittäminen (Mukaien Paananen ym. 2009, 30)

Pienempien metsäalueiden, kuten yksittäisten metsäkuvioiden tai nauhamaisten alueiden, kuten sähkö- ja tielinjat arvonmäärityksessä käytetään summa-arvomenetelmää, jossa lasketaan yhteen metsikkökohtaisesti arvioidut maapohjan erillisarvot ja metsikkökohtaiset puuston arvot kehitysvaiheensa mukaisina odotusarvoina. (Maanmittauslaitos 2003, 21.)

Summa-arvomenetelmässä metsän arvo määritetään sen ominaisuuksien erillisarvojen summana. Erillisarvot lasketaan maapohjalle sekä taimikoiden, kasvatusmetsien ja uudistuskypsiin metsien puustolle. Summa-arvo tarkistetaan vastaamaan metsän kokonaisarvon korjaustekijällä, jossa otetaan huomioon ne arvoa alentavat ja nostavat tekijät, joita ei ole otettu huomioon metsiköiden arvoissa. (Hotanen 2008, 337.) Kuviossa 7 on esitetty summa-arvomenetelmän periaate.

Kuvio 7. Summa-arvomenetelmän periaate (Mukaiillen Hotanen 2008, 337)

Summa-arvomenetelmän käyttöä varten on valmiiksi laskettuja taulukoituja ohje-arvoja (summa-arvomenetelmän aputaulukot) metsän eri osien erillisarvojen määrittämiseen. Taulukot sisältävät maapohjan ja taimikoiden arvot sekä kasvatusmetsien odotusarvokertoimet ja -lisät eri puulajeille ja kangasmaiden kas-

vupaikoille metsäkeskusalueittain. Puuston hakkuuarvon laskennassa käytetään alueittaisia useamman vuoden puutavaran keskihintoja. Taulukot päivitetään hinta- ja kustannustason muutosten mukaan niin usein, ettei hinnanmuutosten perusteella tarvitse erikseen tehdä korjausta. (Hotanen 2008, 337)

5.3 Summa-arvomenetelmällä lasketut esimerkit poroesteaidan lunastuksen kohteenkorvauksesta

Valtakunnalliset poroesteaidat sijaitsevat metsä-, kitu- tai joutomaalla. Poroesteaita-alueen leveys on noin 1 metri aidan molemmin puolin. (Henttunen 2015b.) Kitumaa on harvapuustoista, kivistä tai suoperäistä maata, jolla puuston keskikasvu on alle 0,1-0,99 m³/ha vuodessa. Joutomaa on luontaisesti lähes tai täysin puuton alue ja sen puuntuotoskyky on alle 0,1 m³/ha vuodessa. Kitu- ja joutomaiden maapohjan arvot määritetään metsämaan karuimpien kasvupaikkojen arvojen perusteella. (Paananen ym. 2009, 49 ja 259.)

Esimerkkilaskelmat on tehty kahdenlaisesta metsätyypistä Ylä-Lapista. Ensimmäisessä laskelmassa poroesteaita sijaitsee joutomaalla ja toisessa kuivahkolla kankaalla, jossa kasvaa varttunutta, 60-vuotiasta mäntyvaltaista kasvatusmetsikköä. Laskennassa on käytetty summa-arvomenetelmän aputaulukon arvoja Lapin pohjoisosasta. Joutomaan arvona on käytetty 10 €/ha, jota käytetään Ylä-Lapissa joutomaan arvoa määrittäessä (Väisänen 2015).

Esimerkkilaskelma 1 sisältää seuraavat oletukset:

- metsätyypinä joutomaa
- lunastuksen kohteena valtakunnallinen poroesteaita 2 m levyisenä, 1 km aitaa on 0,2 ha maata
- puusto jää maanomistajalle

Laskelmassa saadaan vastaukset seuraavasti:

- maapohjan arvo 10 €/ha
- maapohjan arvo yhteensä aitakilometreinä $10 \text{ €} * 0,2 = 2 \text{ €/km}$

Esimerkkilaskelma 2 sisältää seuraavat oletukset:

- metsätyyppinä kuivahko kangas, jossa on mäntyvaltainen varttunut 60-vuotias kasvatusmetsikkö
- lunastuksen kohteena valtakunnallinen poroesteaita 2 m levyisenä, 1 km aitaa on 0,2 ha maata
- puusto jää maanomistajalle

Laskelmassa saadaan vastaukset seuraavasti:

- maapohjan arvo 30 €/ha
- odotusarvolisä 880 €/ha
- maapohjan arvo yhteensä aitakilometreinä $(30+880) \text{ €} * 0,2 = 182 \text{ €/km}$

Laskelmien perusteella nähdään, että aidan sijainnilla on suuri merkitys korvauksen määrään. Maan arvo itsessään ei ole suuri verrattuna metsän arvoon.

6 RASITTEEN MERKITYS LAINSÄÄDÄNNÖSSÄ JA SUHDE VALTAKUNNALLISEEN POROESTEAITAAN

6.1 Rasitteen määritelmä

Rasite on vanhimpia kiinteistöoikeuden käsitteitä ja sillä tarkoitetaan kiinteistön hyväksi perustettua pysyvää tai määräaikaista käyttöoikeutta, jolla pyritään edistämään kiinteistön tarkoituksenmukaista käyttöä. Rasite on toisen omaisuutta rajoittava käyttöperuste. Se perustetaan rasitetoimituksessa tai jonkun muun kiinteistötoimituksen yhteydessä. Olemassa oleva rasite voidaan myös poistaa, siirtää toiseen paikkaan tai sen käytön rajoittamisesta voidaan uudelleen määrätä. (Hollo 2006, 284.)

KML:n mukainen rasite on lain nojalla kiinteistöön kuuluva ja se seuraa kiinteistöä osana kiinteistön ulottuvuutta (Hyvönen 2001, 509). Tällä tarkoitetaan sitä, että kiinteistörasite ei ole henkilökohtainen oikeus vaan rasitteet on tarkoitettu uusien omistajien sitoviksi myös tilanteissa, joissa omistaja vaihtuu.

6.2 Kiinteistönmuodostamislain mukainen rasitteiden tyyppipakko

Rasitelainsäädäntö perustuu rasitteiden tyyppipakkoon, joka tarkoittaa, että sopijapuolet voivat perustaa vain laissa lueteltuja rasitetyyppejä (Hyvönen 2001, 509). KML 14:154.1 §:n mukaan kiinteistön hyväksi voidaan pysyvänä rasitteena perustaa toisen rekisteriyksikön alueelle oikeus:

1. ottaa talousvettä,
2. johtaa talousvettä sekä sijoittaa ja käyttää talousvesijohtoa ja siihen liittyviä laitteita ja rakennelmia,
3. johtaa vettä maan kuivattamista varten,
4. sijoittaa ja käyttää viemärijohtoja ja muita jäteveden johtamiseen ja käsittelyyn liittyviä laitteita ja rakennelmia,

5. sijoittaa ja käyttää puhelin-, sähkö-, kaasu-, lämpö- ym. johtoja sekä niihin liittyvien laitteita ja rakennelmia,
6. pitää ajoneuvoja, käyttää venevalkamaa, laituria, uimapaikkaa, puutavaran varastointia ja lastauspaikkaa varten tarvittavaa aluetta sekä käyttää asemakaava-alueella yhteispihaa varten tarvittavaa aluetta,
7. käyttää kalastusta varten tarpeellista maa-aluetta,
8. ottaa maa-aineksia,
9. sijoittaa ja käyttää väestönsuojelua varten tarvittavia rakennelmia,
10. sijoittaa jätteen kokoamispaikka tai kiinteistöjen yhteinen lämpökeskus ja käyttää niitä sekä
11. asemakaava-alueella kulkuyhteyttä varten tarvittavaan alueeseen.

Rasite voidaan perustaa myös määräaikaisena olosuhteiden odotettavissa olevan muuttumisen vuoksi tai muusta erityisestä syystä, jolloin määräajan lisäksi voidaan toimituksessa määrätä tapahtuma, jonka vuoksi rasite lakkaa aiemmin (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:154.2 §). Edellä lueteltujen rasitteiden lisäksi voidaan ranta-asemakaava-alueella kaavassa osoitettuja kiinteistöjä varten perustaa toisen rekisteriyksikön alueelle rasitteena muu kuin kulkuyhteyttä koskeva oikeus maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) 75 §:ssä tarkoitetun yhteiskäyttöalueen käyttämiseen. Sama koskee maankäyttö- ja rakennuslain 91 §:n mukaisia alueita. (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:154a.1 §.)

Muussa lainsäädännössä kuten maakaassa (MK 540/1995), lunastuslaissa, vesilaissa Vesil (587/2011), tieliikennelaissa (Tiel 267/1981), naapuruislaissa (NaapuruisL 26/1920) ja kalastuslaissa (KalastusL 286/1982) on säännöksiä rasitteista ja rasitteen tapaisista oikeuksista. Rakennusrasitteista säädetään maankäyttö- ja rakennuslaissa. (Tyni, 2009, 31.)

6.3 Rasitteen perustamisen edellytykset

Rasitteiden tyyppipakon lisäksi on rasitteen perustamiselle asetettu lisäedellytyksiä. KML:n mukaan rasite voidaan perustaa, jos se on tarpeellinen kiinteistölle tai kunnalle, asianosaiset sopivat siitä ja lisäksi siitä ei aiheudu huomattavaa haittaa rasitetulle rekisteriyksikölle tai alueeseen ennestään kohdistuvan rasiteoikeuden haltijalle (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:156.1 §.) Rasitteen perustamisella ei myöskään saa vaikeuttaa asemakaavan toteuttamista, eikä siitä saa olla haittaa ympäristölle. Rasitteen perustamisessa on huomioitava, että sen tarkoitus on mahdollisimman edullisesti saavutettavissa ja sen käytämisestä ei aiheudu tarpeetonta haittaa kenellekään (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 § 14:157.1.)

Rasitetta ei saa perustaa, jos sen käyttäminen muun lainsäädännön mukaan olisi kiellettyä (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:157.2). Esimerkkinä tästä ovat suojelualueille perustettavat rasitteet. Jos rasitteen käyttämiselle vaaditaan muun lainsäädännön mukaan lupa viranomaiselta, ei rasitteen perustaminen korvaa tällaista lupaa (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:157.2 §). Haittojen lisääntymiseen tai vähenemiseen voidaan vaikuttaa rasitteen sijaintipaikan valinnalla.

KML:n mukaiset rasitteet perustetaan, poistetaan tai siirretään rasitetoimituksessa tai muun kiinteistötoimituksen yhteydessä sivutoimituksena. Tietäoikeudet perustetaan kiinteistötoimituksissa yksityisistä teistä annetun lain edellytyksiä noudattaen (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:156.3 §). Asemakaava-alueella kuitenkin katualueiden ulkopuoliset kulkuyhteydet perustetaan rasitteina, jolloin edellytysten osalta noudatetaan KML:a (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:154.1 §).

6.4 Rasitetoimitus

Rasitetoimituksen hakijana voi olla rekisteriyksikön omistaja, kunta (kuntaa varten perustettava tai perustettu rasite) tai yhteisen alueen osakas. Rasite voi-

daan perustaa kiinteistötoimituksessa joko toimitusmiesten päätöksellä nk. pakorasitteena tai asianosaisten sopimuksella. Pakkorasite voidaan perustaa kiinteistötoimituksen suorittamista varten KML 14:154.1 §:n mukaisten rasitetyyppien 1–8 ja 11 kohdissa halkomisen, yhteisen alueen jakamisen, pakollisen tilusvaihdon, alueen siirtämisen, uusjaon tai rakennusmaan järjestelyn suorittamiseksi tarkoituksenmukaisella tavalla. Asemakaava-alueella saadaan perustaa KML:n 14:154.1 §:n kohdissa 1–4, 6 ja 11 tarkoitettut rasitteet ilman suostumusta, jos ne ovat tarpeen. Sopimusmenettely on vapaamuotoinen. Kaikkien sopijapuolten on allekirjoitettava toimitushakemus tai hakemukseen tulee liittää kirjallinen rasitesopimus. Sopimuksessa tulisi olla perustietojen lisäksi rasitteen sijainti kartalla, rasitteesta maksettava korvaustieto, rasitteen rakentajan tiedot ja kunnossapidosta huolehtijan tiedot. (Maanmittauslaitos 2015d, 2 ja 4.)

Toimitus etenee KML:n 14 luvussa säädetyn toimitusmenettelyn mukaisesti. Toimituksessa määrätään tarvittavat ehdot ja rajoitukset rasitteen käyttämiselle (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:158.1 §). Jos joku asianosaisista vaatii tai toimitusinsinööri katsoo asian tarpeelliseksi, annetaan tarpeelliset KML:n 158 §:n mukaiset määräykset rasitteen tai tien rakentamisesta, kuntoonpanosta ja kunnossapidosta, sekä näistä aiheutuvien kustannusten osittelusta. (Maanmittauslaitos 2015d, 5)

Rasitetun rekisteriyksikön omistajalla ja haltijalla on oikeus saada korvaus rasitteen tai oikeuden perustamisesta aiheutuvasta haitasta ja vahingosta rasitteeseen oikeutetulta (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:162.1 §). Korvauksista tehdään päätös viran puolesta, vaikka korvauksia ei olisi vaadittukaan (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 15:201.1 §). Rasitetoimituksen toimituskustannukset maksaa toimituksen hakija (Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554 14:167.1 §).

6.5 Valtakunnallisesta proesteaidasta rasite

Aikaisemmin rasitteita on perustettu asianosaisten välisillä sopimuksilla ilman viranomaisvalvontaa, jolloin esiintyi ongelmia oikeuden sitovuudesta kolmatta

osapuolta kohtaan. Epäselvää saattoi myös olla, oliko perustettu rasiteoikeus vai muu käyttöoikeus. Nykyisin rasitteiden perustaminen on lainsäädännöllä tiukasti määrätty. Tämän tarkoituksena on ollut rasitteiden valvonnan tehostaminen sekä epämääräisten ja liiallista haittaa aiheuttavien rasitteiden synnyn ehkäiseminen. (Väyrynen 2012, 10.)

Kiinteistön hyväksi toisen rekisteriyksikön alueelle perustettavat rasitetyypit on määrätty KML:ssa. Koska aidat eivät sisälly rasitetyyppiluetteloon, valtakunnallisen poroesteaidan saaminen rasitteeksi vaatisi lakimuutoksen. Lakimuutokseen täytyisi sisältyä myös rasitteen hakijan muutos, sillä nykyisen lain puitteissa ei valtio ole mahdollinen rasitteen hakija. Rasitteet perustuvat sopimukseen, joten myös tämä voi olla esteenä valtakunnallisen poroesteaidan rasitteeksi saamiselle. Lisäksi laki antaa valtiolle valtakunnallisten poroesteaitojen käyttöoikeuden lunastusmahdollisuuden, joten on epätodennäköistä, että lakimuutokseen ryhdyttäisiin tämänkään takia. Lainsäädännön kehittämistavoitteiden mukaan nykyisin laein tapahtuvaa sääntelyä pyritään ennemminkin vähentämään (Valtioneuvoston lainvalmistelun suunnittelun ja johtamisen kehittämisryhmä 2005, 30).

Rasite käsitteenä tuntuu lievemältä kuin lunastus mutta periaate toimituksen haku- ja korvausmenettelyissä ovat samanlaiset. Hakijalle rasite tulisi kuitenkin edullisemmaksi kuin lunastaminen, koska rasitetöimitukseen ei tarvitse edunvalvontakustannuksia eikä lunastuslupamaksua.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Valtakunnallinen poroesteaita on tärkeä, sillä se ei vain estä porojen toisiinsa sekoittumista, vaan myös ehkäisee poroja aiheuttamasta vahinkoa toisen valtakunnan alueella. Koska kaikki maanomistajat eivät ole myötämielisiä poroesteaitojen sijaitsemisesta maillaan ja jos sopivaa aidanpaikkaa ei toisaalla pystytä järjestämään, on valtakunnallisen poroesteaidan käyttöoikeuden lunastus välttämätön toimenpide. Tähän PoronhoitoL antaa mahdollisuuden.

Valtakunnallisen poroesteaidan lunastusluvan antaa hakemuksesta valtioneuvosto ja lunastuksen hakijana on valtio. Lunastuslupaa haettaessa annetaan selvitys lunastuksen tarpeellisuuden arvioimiseksi. Lunastaminen kuuluu Maanmittauslaitoksen suorittamiin maanmittaustoimituksiin. Lunastustoimituksessa suoritetaan LunL:n mukaiset toimenpiteet ja tehdään niitä koskevat päätökset.

Lunastettavan omaisuuden omistajalla on oikeus täyteen korvaukseen lunastuksesta aiheutuvien taloudellisten menetysten johdosta. Valtakunnallisen poroesteaidan käyttöoikeuden lunastuksessa tulee lunastuksen hakijan korvattavaksi aidan alueen maapohja ja puusto. LunL:n mukaisesti lunastustoimituksen ja edunvalvontakustannukset maksaa lunastuksen hakija.

Valtakunnallisen poroesteaidan korvauksia laskiessa käytetään nauhamaisten metsäkohteiden arvon määrittystapaa. Nauhamaisiin metsäkohteisiin soveltuu summa-arvomenetelmä, jossa lasketaan yhteen metsikkökohtaisesti arvioidut maapohjan erillisarvot sekä puuston arvot kehitysvaiheensa mukaisina odotusarvoina. Poroesteaidan lunastuksen hinta vaihtelee suuresti riippuen metsätyypistä ja sijaintialueesta. Lunastus voi tulla kalliiksi alueella, jossa on varttunut kasvatusmetsikköä.

Vain KML:n mukaisia rasiitteita voidaan perustaa ja poroesteaidat eivät kuulu rasiteluetteloon. Valtakunnallisen poroesteaidan rasiitteeksi saaminen vaatisi lakimuutoksen. Lakimuutokseen ryhtyminen ei tunnu todennäköiseltä, sillä

KML:n mukaan rasitteita perustetaan asianosaisten välisin sopimuksin ja rasitteen hakijana ei voi olla valtio. Lisäksi nykyisin laein tapahtuvaa sääntelyä pyritään vähentämään. Näin ollen lunastaminen vaikuttaa olevan ainoa mahdollinen vaihtoehto tilanteisiin, joissa maanomistaja ei halua aittaa kiinteistölleen.

Opinnäytetyön aihe oli mieluisa ja sopivan vaativa. Työhön liittyviä asioita joutui pohtimaan lainsäädännön avulla, etenkin lunastuslainsäädäntöön tuli perehdyttyä hyvin. Tästä on hyötyä minulle tulevaisuudessa ammatillisesti. Aihe oli ajan-kohtainen ja tärkeä tilaajalle. Työn avulla selvisi kuinka toimia tilanteissa, joissa valtakunnallinen poroesteaita joudutaan lunastamaan. Tilaaja sai myös tietoa lunastuskorvausten määrästä.

Käytännön työtä tutkimuksessa ei ollut lainkaan, työ oli puhtaasti teoreettinen. Työni oli pitkälti itsenäistä pohdiskelua, toki sain aina apua tarvittaessa. Tutkimusaihe oli monipuolinen ja työssä joutui yhdistelemään asioita eri palasista, jotka loksahelivat kohdalleen opinnäytetyötä työstäessä. Kaiken kaikkiaan olen tyytyväinen lopputulokseen.

LÄHTEET

Hallituksen esitys eduskunnalle poronhoitolaiksi HE 244/1989.

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuesta, laiksi porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi HE 247/2010.

Henttunen, K. 2014. Paliskuntain yhdistys. Opinnäytetyöpalaveri aitatyönjohtajan kanssa 23.5.2014.

Henttunen, K. 2015a. Porosopimus. Email katriina.holma@edu.lapinamk.fi 25.1.2015. Tulostettu 25.1.2015.

Henttunen, K. 2015b. Poroaidan sijainti. Email katriina.holma@edu.lapinamk.fi 16.3.2015. Tulostettu 16.3.2015.

Hollo, E. 2006. Maankäyttö- ja vesioikeus. Helsinki: Talentum.

Hotanen, J-P. 2008. Metsien luokitus. Teoksessa Tapion taskukirja. 25. painos. Helsinki: Metsäkustannus Oy.

Hyvönen, V. 2001. Kiinteistönmuodostamisoikeus II. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Jortikka, A. 2015. Kuvat. Email katriina.holma@edu.lapinamk.fi 12.4.2015. Tulostettu 12.4.2015.

Jänkälä, A-L. 2014. Poronhoitoalueella on nyt 54 paliskuntaa. Poromies 6/2014, 10.

Kiinteistönmuodostamislaki 12.4.1995/554.

Kuusiniemi, K. & Peltomaa, H. 2000. Lunastuslainsäädäntö ja korvausjärjestelmä. Helsinki: Oy Edita Ab.

Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta 29.7.1977/603.

Luonnonvarakeskus 2015. Porontutkimus. Viitattu 31.3.2015.
<http://www.rktl.fi/poro/>.

Maa- ja metsätalousministeriö 2015. Porotalous Suomessa. Viitattu 26.3.2015.
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/kalastus_riista_porot/porotalous/porotalous_suomessa.html.

Maanmittauslaitos 2003. Korvaussuosituksat kiinteistövahingoissa. Maanmittauslaitoksen julkaisuja 2003:93.

- Maanmittauslaitos 2015a. Kiinteistötietojärjestelmä. Viitattu 2.4.2015.
<http://www.maanmittauslaitos.fi/kiinteistot/rekisteritotteet/kiinteistotietojarjestelma-ktj>.
- Maanmittauslaitos 2015b. Lunastus- ja korvaustoimitukset. Toimitusmenettelyn käsikirja. Viitattu 2.4.2015.
<http://www.maanmittauslaitos.fi/toimitusmenettelynkasikirja>.
- Maanmittauslaitos 2015c. Maanmittaustoimitusten hinnoittelu. Viitattu 2.4.2015.
<http://www.maanmittauslaitos.fi/tuotteet/maanmittaustoimitusten-hinnoittelu>.
- Maanmittauslaitos 2015d. Rasitetoimitukset. Toimitusmenettelyn käsikirja. Viitattu 3.4.2015. <http://www.maanmittauslaitos.fi/toimitusmenettelynkasikirja>.
- Nieminen, M. 2012. Tenojokilaakson proesteaidan ympäristöselostus 2012. RKT:n työraportteja 16/2012. Helsinki: Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos.
- Paananen, R., Uotila, E., Liljeroos, H. & Tilli, T. 2009. Metsän arvo. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.
- Paliskuntain yhdistys 2002. Kestävä porotalous. Suomenkielinen tiivistelmä englannin kielisestä raportista. Jernsletten, J-L. & Klovov, K. 2002. Sustainable reindeer husbandry. Tromssan yliopisto. Saamelaisopintojen keskus.
- Paliskuntain yhdistys, 2009. Poro. Viitattu 31.3.2015.
http://www.paliskunnat.fi/PoroNet2/attachments/poro_suomi_web.pdf.
- Paliskuntain yhdistys 2013. Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankeissa. Rovaniemi: Pohjolan Painotuote Oy.
- Poronhoitolaki 14.9.1990/848.
- Porsanger, S. 2006. Kainuun metsäpeura-aidan jatkorakentaminen kiinteistoteknisestä ja -oikeudellisesta näkökulmasta. Teknillinen korkeakoulu. Maanmittausosasto. Diplomityö.
- Saamelaiskulttuurin ensyklopedia 2014. Elinkeinot. Viitattu 26.3.2015.
http://senc.hum.helsinki.fi/wiki/Means_of_livelihood.
- Suomen ja Norjan välinen SOPIMUS Poroaitojen rakentamisesta ja kunnossapidosta sekä muista toimenpiteistä porojen estämiseksi pääsemästä toisen valtakunnan alueelle 30/1983.
- Suomen ja Ruotsin välinen sopimus poroista rajaseuduilla 1/1926.
- Suomen Tasavallan hallituksen ja Sosialististen Neuvostotasavaltain Liiton hallituksen välinen POROSOPIMUS 5/1966.

Tyni, Y. 2009. Rasitteet Suomessa ja Venäjällä. Lapin yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu tutkielma.

Valtioneuvoston lainvalmistelun suunnittelun ja johtamisen kehittämissyhmä 2005. Tehokkaampaa, suunnitelmallisempaa ja hallitumpaa lainvalmistelua. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 2005:13.

Väisänen, V. 2015. Maapohjan hinta. Email katriina.holma@edu.lapinamk.fi 31.3.2015. Tulostettu 31.3.2015.

Väyrynen, T. 2012. Rasitteet ja erityisesti tieoikeudet vanhan sopimuksen perusteella. Rovaniemen ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö YAMK.

Wallius, J. 2015a. Valtakunnallinen porosteaita. katriina.holma@edu.lapinamk.fi 28.1.2015. Tulostettu 28.1.2015

Wallius, J. 2015b. Lunastusluvan hinta. Email katriina.holma@edu.lapinamk.fi. Tulostettu 27.4.2015.